

มรรด ๑๒

สำหรับ

ประเทศไทย

อยู่เย็นเป็นสุข

ถ้าปรารถนาความอยู่เย็นเป็นสุข
ก็ต้องใช้ธรรมนี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี

จัดพิมพ์โดย (สำนักงานปฏิรูประบบคุณภาพแห่งชาติ)

สนับสนุนโดย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ)

มรสด ๑๒

สู่ ประเทศไทยอยู่เย็นเป็นสุข

ถ้าปราศจากความอยู่เย็นเป็นสุข

ก็ต้องใช้ธรรมะวัดความอยู่เย็นเป็นสุข

ประเวศ วะสี

มรรค ๑๒ คู่ ประเทศไทยอยู่เย็นเป็นสุข
โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ๕,๐๐๐ เล่ม

ISBN 974-93093-8-3

สำนักงานปฏิรูประบบสาธารณสุขแห่งชาติ

ชั้น ๒ อาคารด้านทิศเหนือสวนสุขภาพ (ต.สาธารณสุข ๖)

ภายในบริเวณกระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี ๑๑๐๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๓๐-๒๓๐๕ โทรสาร ๐-๒๕๓๐-๒๓๑๑

หรือ ตู้ ปณ. ๕ ปณ.เทศบาลวิญ นนทบุรี ๑๑๐๐๒

ยิ่งพัฒนายิ่งอยู่ร้อนนอนทุกข์กันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ
น่ากลัวเราจะคลิกโปรแกรมผิด
หวังสุขแต่ไปคลิกโปรแกรมทุกข์

ถ้าเราสามารถสร้างโปรแกรมอยู่เย็นเป็นสุข
คลิกโปรแกรมอยู่เย็นเป็นสุขดูทุกวัน
ทำตามโปรแกรมอยู่เย็นเป็นสุข
ใช้ธรรมนี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข
เราน่าจะอยู่เย็นเป็นสุขเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

พระเวทิว.สี

สารบัญ

	หน้า
๑. ร่วมสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุข	๖
๒. ปุ่มสังคมอยู่เย็นเป็นสุข	๗
๓. สุรภาวะคือคุณภาพ	๑๓
๔. คุณธรรม	๑๗
๕. จุดมการณ์สูงสุดคือการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ	๒๒
๖. สดมภ์ ๓ : เสพด็กแห่งคุณธรรม ๓ ประการ	๒๗
๗. สัมมำพัฒนา ๔ : การพัฒนาอย่างบูรณำการ	๓๔
๘. มรรค ๑๒ แห่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข	๓๘
๙. จรรณำวัดควมอยู่เย็นเป็นสุข	๔๒
๑๐. การรับเคื่อนบุษศำสตร์ เมืองไทยเข้มแรง - เมืองไทยอยู่เย็นเป็นสุข (Healthy Thailand)	๔๕

๗.

ร่วมสร้างสังคม อยู่เย็นเป็นสุข

๗

มนุษย์ทั่วโลกล้วนปรารถนาความอยู่เย็นเป็นสุข และรู้ว่าความอยู่เย็นเป็นสุขเป็นอย่างไร รวมทั้งรู้ว่าทำอย่างไร นักปราชญ์และศาสดาต่างๆ ล้วนสอนวิถีทำชีวิตให้มีความสุขหรือพ้นทุกข์ และการอยู่ร่วมกันด้วยความสุข ทุกวันพระอวยพรว่า อายุ วัฒน สุขัง พลัง หรือขอให้ท่านมีความสุข

ในครั้งโบราณเมื่อมนุษย์ยังหากินด้วยการล่าสัตว์หรือเมื่อตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปีที่แล้วมา สังคมเป็นสังคมชนบทมีขนาดเล็ก มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ไม่ซับซ้อน ศาสนาใหญ่ๆ เกิดขึ้นในช่วง ๑,๕๐๐ - ๓,๐๐๐ ปีก่อน ในขณะที่สังคมส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรกรรม มีเมืองที่ไม่ใหญ่นัก

ในปัจจุบันสังคมเชื่อมโยงกันหมดทั้งโลก มีความซับซ้อนหลายมิติและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็น “ระบบที่ซับซ้อน” (Complex System)

ในระบบที่ซับซ้อนมีปรากฏการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นและอธิบายไม่ได้ด้วยรูปแบบสังคมเดิมที่ง่าย และตรงไปตรงมา เช่น สภาพโกลาหล (chaos) ที่ควบคุมไม่ได้จะเกิดขึ้นเป็นประจำในระบบที่ซับซ้อน อย่างเช่นถ้ามีคนคนหนึ่งเล่นหุ้นอยู่ที่นิวยอร์ก อาจทำให้ระบบการเงินของประเทศไทยปั่นป่วน

และวิกฤตไปหมด มีผลกระทบต่อคนทั้งประเทศและลามไปยังประเทศอื่นด้วย

สมัยก่อนอะไรที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่งก็ไม่มีผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ เพราะต่างคนต่างอยู่ ไม่เชื่อมโยงกัน

แต่ปัจจุบันประเทศต่างๆ เชื่อมโยงกันและมีผลถึงกัน อัตรากอกลงหรือการตัดสินใจทางนโยบายบางอย่างในสหรัฐอเมริกาอาจมีผลกระทบต่อชาวไทยอย่างรุนแรง

ข้อมูลข่าวสารและเงินที่เคลื่อนไหลรอบโลกด้วยความเร็วของแสงยิ่งเร่งให้ระบบทั้งหมดเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงรวดเร็วยิ่งขึ้น สิ่งใหม่ๆ สภาพใหม่ๆ เกิดขึ้นด้วยอัตราเร็วเกินกว่าที่ระบบประสาทและร่างกายของมนุษย์ ซึ่งสร้างไว้เพื่อเผชิญปัญหาเก่าๆ เมื่อเผชิญกับอะไรที่รับไม่ได้ จึงเกิดความเครียดหมดทั้งโลก ทุกคนเหมือนถูกจับขังอยู่บนทางด่วนที่ลงไม่ได้ และถูกบังคับให้วิ่งเร็วขึ้นๆ

ในสภาพที่ซับซ้อน เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว สภาพโกลาหลและวิกฤตซึ่งกลายเป็นประจำแทนที่จะเป็นนานนานเกิดที่ ได้ก่อให้เกิดช่องว่าง ความอยู่ดีธรรมทางสังคม ความรุนแรง การทำลายสิ่งแวดล้อม อย่างไม่มีใครจะควบคุมหรือทำอะไรได้ ทำให้เกิดความท้อถอย ความหมดหวัง ความรู้สึกว่าจะไม่รู้จะทำอะไรได้ ระบายไปทั่ว

ในสภาพที่ยากและสลับซับซ้อนเช่นนี้ ฝ่ายต่างๆ มักทำได้เฉพาะเรื่องที่ยแยกเป็นส่วนๆ ซึ่งแม้ว่าหากมีความสำเร็จเป็นส่วน ความสำเร็จเฉพาะส่วนนั้นจะรบกวนความสมดุลของระบบทั้งหมด ไม่สามารถสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขได้ เหมือนตาบอดคลำช้างหรือเซลดัมมะเรียงที่มีความสำเร็จเฉพาะตัว แต่นำไปสู่ความขัดแย้งและการเสียสุขภาพจนเกิดวิกฤตหมดทั้งระบบ

การทำแบบแยกส่วนสร้างการอยู่เย็นเป็นสุขไม่ได้

เพราะการอยู่เย็นเป็นสุข เป็นองค์รวม (Wholeness) หรือความเป็นทั้งหมด

ต้องช่วยกันทำความเข้าใจว่าความอยู่เย็นเป็นสุขคืออะไร อุปสรรคใหญ่หรือภูเขาที่ขวางกั้นคืออะไร

โครงสร้างของความอยู่เย็นเป็นสุขคืออะไร เหมือนจะสร้างบ้านอยู่เย็นเป็นสุข ต้องมีการออกแบบและมีการสร้างที่ถูกต้อง

ฉะนั้น ในบทต่อไปจะแสดงสภาพของความอยู่เย็นเป็นสุข โครงสร้างของความอยู่เย็นเป็นสุข การพัฒนาที่จะนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข และเครื่องชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข

ในการสร้างบ้านต้องมีการออกแบบหรือมีพิมพ์เขียว เพื่อทุกฝ่ายจะได้ทำให้ตรงแบบฉันใด การจะสร้างสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขก็ควรมีการออกแบบเป็นพิมพ์เขียวทางสังคม เพื่อทุกฝ่ายจะได้ช่วยกันสร้างให้ตรงแบบ

แน่นอนแบบบ้านกับแบบสังคมไม่เหมือนกัน แบบสังคมต้องสังคมร่วมสร้าง ร่วมทำ และมีการปรับตัวเป็นพลวัต

“ปุมสังคม เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข” ที่นำเสนอนี้ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการคิดการทำของสังคม

๓

ขอให้เราช่วยสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุข โดยถือหลักว่า
ไม่มีอะไรที่คนไทยทำไม่ได้
ถ้าร่วมมือกัน

๒.

มุมมอง

อยู่เย็นเป็นสุข

เราอยากเห็นรูปแบบสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข อาจไม่มีตัวอย่างสังคมในอุดมคติให้เราศึกษา
มากนัก ควรหันไปศึกษาธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นตัวอย่างของความเป็นเหตุเป็นผลและระบบที่ดีที่สุด
ธรรมชาติมีความหลากหลายสุดประมาณ ลองพิจารณาต้นไม้ชนิดต่างๆ เช่น ต้นมะพร้าว ต้นมะม่วง
ต้นขนุน ที่ขึ้นอยู่ใกล้เคียงกัน ทั้ง ๆ ที่ต้นไม้เหล่านี้มีรูปร่างและใบแตกต่างกันมาก

แต่ต้นไม้เหล่านี้มีรูปร่างลักษณะและผลมีรสชาติแตกต่างกันมาก ก็ชัดเจนว่า “เมล็ดพันธุ์”
ทำให้ต่างกัน

คำถามก็คือ “เมล็ดพันธุ์” ทำหน้าที่อะไร

หน้าที่ของ “เมล็ดพันธุ์” คือ “ออกแบบ” (design) ใช่หรือไม่

ทำนองเดียวกับแบบบ้าน วัสดุที่สร้างบ้านอาจจะเหมือนกัน แต่บ้านแต่ละหลังมีลักษณะต่าง ๆ
กันตามการออกแบบ

แม้รสชาติสารในดิน ถ้าไม่ผ่านการออกแบบของเมล็ดพันธุ์ก็อยู่เป็นแม้รสชาติสารอยู่อย่างนั้น
ไม่เป็นมะพร้าว มะม่วง หรือขนุนที่กินได้

ในเมล็ดพันธุ์ซึ่งเป็นเซลล์ๆ เดียวแต่มีแบบชีวิตบรรจุอยู่ในนั้น
แบบชีวิตในเมล็ดพันธุ์กำหนดโครงสร้างให้แร่ธาตุสามารถย่อยเรียงกันตามโครงสร้างเกิดความ
เป็นมะพร้าว ความเป็นมะม่วง ความเป็นขนุน

มนุษย์ก็เช่นเดียวกันมาจากเซลล์ๆ เดียว แล้วพัฒนามาเป็นคนทั้งคน มีสมอง หัวใจ ตับ ไต
ปอด กระดูก กล้ามเนื้อ ฮอรโมนต่างๆ ฯลฯ ซึ่งเป็นระบบที่ซับซ้อนสุดประมาณ

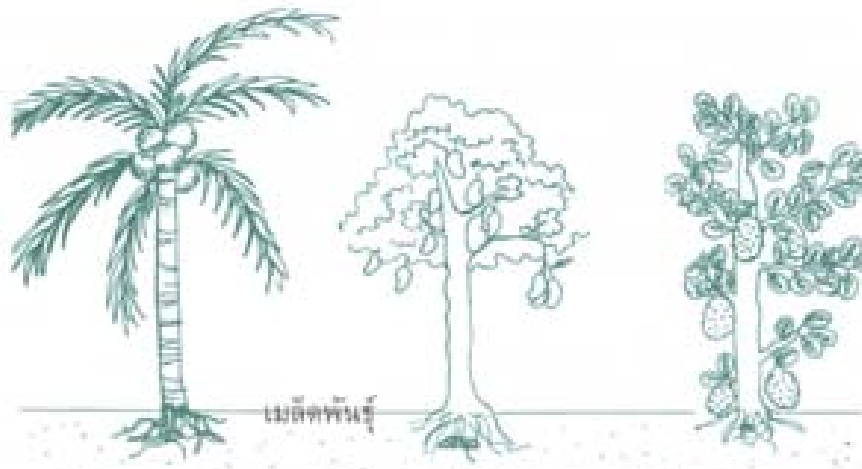
นี้มาจากเซลล์เซลล์เดียวแท้ๆ

แสดงว่าในเซลล์เซลล์เดียวนี้มีแบบชีวิตที่กำหนดโครงสร้าง

แร่ธาตุสารต่างๆ ที่มาประกอบกันเป็นคนก็เป็นแร่ธาตุสารที่เหมือน ๆ กันในสัตว์ในพืชใน
แต่ละ

แต่เพราะแบบชีวิตต่างกัน เหมือนแบบบ้านที่ต่างกัน ทำให้เกิดชีวิตที่หลากหลายแตกต่างกัน
กันสุดประมาณ

๑๐

แร่ธาตุ สารในดิน เหมือน ๆ กัน

รูปที่ ๑ ต้นมะพร้าว ต้นมะม่วง ต้นขนุน แตกต่างกันมากทั้งรูปร่าง ลักษณะ และรสชาติ ทั้ง ๆ ที่สุด
ซึ่งแร่ธาตุสารที่เหมือนกัน เพราะเมล็ดพันธุ์ต่างกัน คำถามก็คือเมล็ดพันธุ์ทำหน้าที่อะไร

คำถามก็คือ หลักการข้างต้นจะใช้ได้กับสังคมหรือไม่ จะมีการออกแบบสังคม (Social design) ที่ทำให้สังคมมีลักษณะต่างๆ กัน บางท่านอาจจะว่าไม่ได้ สังคมกับชีวิตไม่เหมือนกัน

ถ้าอย่างนั้น ทำให้เกิดคำถามต่อไปว่าสังคมมีชีวิตหรือไม่

อันที่จริงลักษณะสังคมถูกกำหนดโดยเทคโนโลยีที่ใช้ในสมัยนั้นๆ เช่น

เมื่อใช้เทคโนโลยีสำหรับ สังคมก็เป็นกลุ่มเล็กๆ เคลื่อนที่ได้ตามสัตว์ไป

เมื่อเทคโนโลยีเป็นเกษตรกรรม ก็ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมเพราะต้องรอกเก็บเกี่ยวและเตรียมดิน

เมื่อเทคโนโลยีเป็นอุตสาหกรรมสังคมก็เป็นเมืองใหญ่ เป็นต้น

เทคโนโลยีก็เกิดขึ้นโดยมนุษย์ แสดงว่าความคิดมนุษย์ไปกำหนดลักษณะสังคมได้

ถ้าจะคิดถึงสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข คำถามก็คือ จะมีเมล็ดพันธุ์แห่งความอยู่เย็นเป็นสุขได้ไหม

๑๑

รูปที่ ๒ มีเมล็ดพันธุ์อะไรไหมที่จะเป็นโครงสร้างให้เกิดประเทศไทยที่อยู่เย็นเป็นสุข

ถ้าเราว่า เมล็ดพันธุ์ของพืช สัตว์ มนุษย์ มีแบบหรือแบบแผน (design) ชีวิตอยู่ในนั้นที่กำหนดโครงสร้างของชีวิตหนึ่ง ๆ

แบบแผนสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข นั้นคืออย่างไร? จึงจะกำหนดโครงสร้างให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข

ถ้าไม่ชอบคำว่าออกแบบสังคมหรือแบบสังคม ท่านองเดียวกับแบบบ้านจะลองใช้คำว่า “**ปูมสังคม**” ดูบ้างก็ได้ หรือ **โปรแกรมแห่งความอยู่เย็นเป็นสุข** หรือ **แผนที่เดินทางสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข (Roadmap to Happiness)**

ความจริงในสังคมมีเครื่องมืออยู่มาก แต่เป็นไปไม่ได้ใหม่ว่าทั้ง ๆ ที่มีเครื่องมืออยู่มาก แต่ขาดการออกแบบว่า สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขนั้นคืออย่างไร การใช้เครื่องมือจึงตะเปะตะปะไม่สามารถสร้างสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขได้ หรือกลับตรงข้ามเสียด้วยซ้ำ

ประจักษ์ว่าเรามี เลื่อย ฆ้อน สิ่ว สามารถแกะหินได้ แต่ถ้าไม่ได้ออกแบบว่าไฟนกะพระพุทธรูป หรือรูปช้าง หรืออะไรอื่น เพียงแต่ใช้เครื่องมือแกะไปเรื่อย ๆ ก็ไม่เป็นชิ้นเป็นอันอะไร

ที่จริงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีฤทธิ์มีอำนาจมาก ขอให้รู้ว่าจะให้ทำอะไร เช่นส่งคนไปดวงจันทร์ หรือส่งยานไปดาวอังคาร ก็สามารถทำได้ แต่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่สามารถสร้างสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขได้

เป็นไปไม่ได้ใหม่ว่า เป็นเพราะขาดการออกแบบสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงถูกใช้ไปอย่างตะเปะตะปะ ท่านองเดียวกับฆ้อนและสิ่วที่ก่สาวถึงข้างต้น

ในวงการวิจัยเรามีคำที่เรียกว่า “**Technology - driven research**” คือ เพราะมีเทคโนโลยีอย่างนี้จึงทำวิจัยตามเทคโนโลยีไปอย่างนี้ โดยขาดการออกแบบว่าจะให้เทคโนโลยีไปทำให้เกิดประโยชน์อะไรจริงจัง

เราจะทดลองออกแบบสังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขกันดูบ้างดีไหม โดยทำความเข้าใจว่าความอยู่เย็นเป็นสุขคืออะไร รากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุขคืออะไร มีองค์ประกอบหลัก ๆ อย่างไม่ทั้งหมดหน้าตาเป็นอย่างไร จะขับเคลื่อนให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข อาจเรียกว่าเป็น “**แบบแผนสังคม**

อยู่เย็นเป็นสุข” หรือ “ปฐมสังคมอยู่เย็นเป็นสุข” หรือ “ไปวกรรมอยู่เย็นเป็นสุข”

ในตอนต่อไป จะพยายามตอบคำถามที่ตั้งไว้ และนำเสนอ “แบบแผนสังคมอยู่เย็นเป็นสุข” คราวนี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขและการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่ความอยู่เย็นเป็นสุข

๓.

สุขภาพ:

ดีต่อสุขภาพ

๑๔

สิ่งใดที่มีคุณภาพจะมีความสงบหรือความเป็นปกติ

เช่น ความสะอาดอากาศและอุณหภูมิ ถ้ามีคุณภาพก็มีความสงบ ถ้าขาดก็เกิดพายุรุนแรง แผ่นเปลือกโลกถ้าเสียดก็เกิดแผ่นดินไหว เกิดคลื่นสึนามิ

ร่างกายของเราก็เช่นเดียวกัน ถ้าทุกส่วนมีความถูกต้องและเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง จะเกิดสุขภาพ คือความเป็นปกติหรือสุขภาพดี ความเจ็บป่วยทุกชนิดก็คือการเสียสุขภาพ ถ้าเสียอย่างที่ไม่สบาย ถ้าเสียมากวิกฤตก็เข้าไอซียู ถ้ายังเสียมากขึ้นก็ตาย

ร่างกาย ประกอบด้วยอวัยวะของสารต่างๆ เซลล์และอวัยวะอันหลากหลายมากมาย

ทุกองค์ประกอบ ต้องมีความถูกต้องและต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง จึงจะเกิดสุขภาพ องค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ถูกต้อง ร่างกายทั้งระบบอาจรวนไปหมด

เช่น ไวรัสโคโรนาที่เมื่อก่อนเพียงรหัสของดีเอ็นเอตัวเดียวใน ๓ พันล้านตัวผิดไป ทำให้ร่างกายทุกระบบ เช่น เม็ดเลือด กระดูก หัวใจ ตับ ตับอ่อน เป็นต้น รวนไปหมด เสียสุขภาพเจ็บป่วยทรมาณ ตลอดชีวิต ทั้งตนเองและครอบครัว ทุกองค์ประกอบต้องสัมพันธ์กันอย่างพอดีจึงจะเกิดสุขภาพ

อวัยวะอะไรจะใหญ่หรือเล็กไปก็เกิดความพิการ หรือเซลล์บางชนิดเกิดมีความสำเร็จเฉพาะตัวสูง เกิดแบ่งตัวเพิ่มจำนวนขึ้นมากโดยขาดความพอดีกับส่วนอื่นๆ ก็เป็นมะเร็ง มะเร็งรบกวนคุณภาพของร่างกายทั้งระบบจนป่วยและถึงตายได้ ความสำเร็จแบบแยกส่วน ก็ทำให้ระบบเสียคุณภาพได้

คุณภาพจึงเกิดจากทั้งหมดประสานสัมพันธ์กันอย่างลงตัว

“ความเป็นทั้งหมด” หรือ “องค์รวม” (Wholeness) ก่อให้เกิดคุณภาพหรือสุขภาวะ มนุษย์ไม่ได้มีแค่กายเท่านั้น ยังมีจิตอีกด้วย

กายกับจิตสัมพันธ์กัน

กายไม่สบายจิตก็ไม่สบาย

ในทางกลับกันก็เช่นเดียวกัน ถ้าจิตไม่สบายก็กระทบกาย

เช่น ความเครียดทำให้เป็นโรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง เบาหวานกำเริบ เป็นหืด และภูมิแพ้
อย่างอื่น ภูมิคุ้มกันบกพร่องทำให้เป็นโรคติดเชื้อ และมะเร็ง เป็นต้น

ในทางตรงกันข้ามจิตที่สะอาด สว่าง สงบ มีความสุขอย่างยิ่ง และไม่คอยเจ็บป่วย เป็นอะไร
หรือเป็นแล้วก็หายไม่ยาก จิตจึงมีผลต่อคุณภาพของชีวิตอย่างยิ่ง

กายกับจิตประกอบกันเป็นชีวิต แต่ชีวิตไม่ได้ดำรงอยู่โดดๆ แต่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับคนอื่นหรือ
สังคม

สังคมคือการอยู่ร่วมกันในระดับต่างๆ เช่น ในครอบครัวในชุมชน ในองค์กร ในสังคมใหญ่
ในเมือง ระดับประเทศ และระดับโลก

ถ้าการอยู่ร่วมกันหรือสังคมดีก็ทำให้มีความสุข เช่น ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคม
มีความสมัครสมานมีความเป็นธรรมทางสังคม มีสันติภาพ เป็นต้น

ทุกวันนี้การขาดความเป็นธรรมทางสังคม ทั้งในประเทศและระดับโลก รวมทั้งการขาด
สันติภาพคือความรุนแรงต่างๆ ก่อให้เกิดความเครียดและทุกข์ภาวะไปทั่วโลก

ชีวิตนอกจากเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสังคมแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับ **สิ่งแวดล้อม** อีกด้วย

สิ่งแวดล้อมทั้งหมดเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน ทั้งดิน น้ำ อากาศ แสงสว่าง ต้นไม้ และสรรพชีวิต
น้อยใหญ่

ในทางโกลด์สตีว ถ้าขาดน้ำ ขาดอากาศ หรืออากาศเป็นพิษ น้ำเป็นพิษ มีผลต่อสุขภาพของ
เรา นี่เป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่าย

ที่โกลด์สตีวคนในชนบทคือป่าไม้ ทั้งป่าบกและป่าชายเลน ซึ่งจำเป็นแก่การดำรงชีวิต ถ้าป่า
หมดไปคนในชนบทไม่สามารถดำรงสุขภาพะได้ เมื่อป่าเหลือน้อยจะเกิดปรากฏการณ์ทั้งน้ำท่วม
และความแห้งแล้ง เพราะขาดต้นไม้เป็นตัวดูดซับน้ำในฤดูฝนและปล่อยน้ำในฤดูแล้ง เนื่องจากมี
การทำลายป่ามาก เรื่องน้ำท่วม และความแห้งแล้งเป็นภัยคุกคามความอยู่เย็นเป็นสุขของมนุษย์
มากยิ่งขึ้นทุกที

๑๖

รูปที่ ๓ พระเจดีย์แห่งความอยู่เย็นเป็นสุข คือ กาย - จิต - สังคม - สิ่งแวดล้อม เชื่อมโยง
ประสานสัมพันธ์บูรณาการเป็นองค์รวม

วิถีชีวิตของมนุษย์อาจมีผลกระทบต่อกระเทือนสิ่งแวดล้อมและย้อนกลับมาเป็นมีผลกระทบต่อชีวิตของมนุษย์ได้มาก

เช่น ครั้งหนึ่งคนที่ลอสแอนเจลิสนิยมกินซูปรากบว่าเป็นอาหารอันวิเศษ ที่อินเดียมีคนจับกบส่งไปขายที่ลอสแอนเจลิสเป็นร้อยๆ ตัว กบในอินเดียจึงมีน้อยไป เมื่อกบซึ่งเคยกินแมลงมีน้อยลง แมลงก็เพิ่มจำนวนขึ้น ไปกินพืชผลเสียหายกระทบเศรษฐกิจของชาวนา ทำให้ต้องใช้ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าแมลงนอกจากฆ่าแมลงแล้วยังไปฆ่าจุลชีพในดิน ซึ่งทำหน้าที่สร้างปุ๋ยและทำให้ดินมีไอชะดินเสื่อมสภาพจากที่เคยเป็นดินที่มีชีวิตเป็นดินที่ตาย ยาฆ่าแมลงยังไปฆ่าไส้เดือนที่อยู่ในดินและช่วยพรวนดิน ทำให้ดินแข็ง นอกจากนี้ยาฆ่าแมลงยังตกลงไปในน้ำไปฆ่าปู ปลา งู และเข้าไปสู่วงจรอาหารเป็นพิษภัยแก่ผู้บริโภคในเมือง นี้จะเห็นว่า

สารพิษสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงสัมพันธ์

ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่งถูกคัดออกไปจากวงจรแห่งความสัมพันธ์ อาจทำให้เกิดการเสียคุณภาพไปทั้งหมด

ความจริง เรื่อง กาย - จิต - สังคม - สิ่งแวดล้อม มีรายละเอียดพิสดารกว่านี้มาก แต่ที่กล่าวมาโดยย่อคงพอเห็นแล้วว่า กาย - จิต - สังคม - สิ่งแวดล้อม หรือ กอจสธ เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

เมื่อทั้งหมดประสานสัมพันธ์กันอย่างถูกต้องลงตัวจะเกิดคุณภาพ หรือสุขภาวะ "ความเป็นทั้งหมด" ของ กอจสธ ก็คือความอยู่เย็นเป็นสุข อาจเขียนเป็นพระเจดีย์แห่งความอยู่เย็นเป็นสุขได้ตามรูปที่ ๓

คุณธรรม

ในเมื่อสุภภาวะคือคุณภาพ หลักการของความอยู่เย็นเป็นสุขคือคุณธรรม คือการทำอะไรๆ ต้องทำอย่างสมดุล และนำไปสู่ความสมดุลของการอยู่ร่วมกัน

คุณธรรมคือหลักการที่ใหญ่ที่สุด หลักการย่อยอื่นๆ ต้องอยู่ภายในกรอบใหญ่ของคุณธรรม คุณภาพของกาย-จิต-สังคม-สิ่งแวดล้อม อาจคิดออกมาเป็นองค์ประกอบอย่างสังเขปดังในรูปที่ ๔ อาจทำให้เสียคุณภาพทั้งระบบ เช่น ถ้าขาดความกรุณา นอกจากตัวเองมีความสุขแล้ว จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้อง เกิดความเอาวัดเอาเปรียบ เกลียศซึ่ง ชัดแจ้ง รุนแรง หรือขาดความเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของเพื่อนมนุษย์จะนำไปสู่ความอยุติธรรมทางสังคม และปัญหามานาาประการที่แก้ไม่ได้

หรือถ้าโครงสร้างทางสังคมเป็นแนวตั้ง คือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจข้างบนกับผู้น้อยผู้มีอำนาจข้างล่าง เศรษฐกิจจะไม่ดี การเมืองจะไม่ดี และศีลธรรมจะไม่ดี

หรือถ้าระบบเศรษฐกิจที่เน้นเงินเป็นใหญ่ ก็จะกระตุ้นการบริโภค ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำลายวัฒนธรรม ลดทอนจิตวิญญาณ ใช้พลังงานมาก เสียสุขภาพพลังงาน และเมื่อน้ำมันขึ้นราคาจะวิกฤติเศรษฐกิจและชีวิตขนาดหนัก และเศรษฐกิจเงินนิยมนี้จะขยายช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยและระหว่างประเทศจนประเทศรวยให้ต่างกว้างมากขึ้นเรื่อยๆ นำไปสู่ความอยุติธรรมและความรุนแรง

นอกจากนั้น ระบบเศรษฐกิจเงินนิยมจะนำไปสู่วิธีการที่มีคชรรวมชาติต่าง ๆ นานา เช่น ปกติ วัวก็กินหญ้าไปตามธรรมชาติ ที่อังกฤษมีคนเอาเนื้อสัตว์ไปเลี้ยงวัว วัวเกิดคิดเชื่อที่ทำลายตนเองที่ เรียกว่า โรควัวบ้า ซึ่งอาจติดต่อเข้าคน หรืออย่างเชื่อใช้หวัดนกที่กำลังกลัวกันว่า จะระบาดทั่วโลก นั้นก็เกิดจากวิถีชีวิตวิถีเศรษฐกิจที่มีคชรรวมชาติ ในระบบเศรษฐกิจพออยู่พอกินแบบธรรมชาติ มีการเลี้ยงสัตว์ไม่กี่ตัวในครอบครัวแยก ๆ กัน เมื่อมีเชื้อโรคอะไรเกิดขึ้นก็จะมี การตายเฉพาะตัวแล้วเชื้อโรคนั้นสูญพันธุ์ไป

รูปที่ ๔ คุณภาพ เกิดจากองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งทาง กาย - จิต - สังคม - สิ่งแวดล้อม มีความถูกต้องและสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง

แต่ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมปัจจุบันมีการแข่งกันเป็นอุตสาหกรรม มีฟาร์มขนาดใหญ่มีไร่เป็นสิบๆ ล้านตัว มีไรศรขนาดที่หนึ่งก็ถูกตามได้ง่าย ความคุมยาก ต้องทำลายไร่ที่หนึ่งเป็นสิบๆ ล้านตัว อย่างน่าสลดสังเวช แต่เดิมาโดยธรรมชาติก็จะมีไร่ร้างๆ เกิดขึ้น แต่ก็สูญพันธุ์ไปไม่เกิดไรศรขนาด แต่ในปัจจุบันที่มีระบบเศรษฐกิจและระบบชีวิตที่รบกวนธรรมชาติมาก เชื้อโรคก็จะถูกตามเข้าสู่คนและระบาศได้ขนาดหนัก เป็นอันตรายต่อชีวิตและเศรษฐกิจ เรื่องไรศรขนาดร้ายแรงจะเป็นอีกเหตุหนึ่งที่ทำลายคุณภาพ

ความขัดแย้ง ความรุนแรง สภาวะไร้สันติภาพ ก็ทำให้อยู่เย็นเป็นสุขไม่ได้ เรื่องสันติภาพและการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีจึงมีความจำเป็นต่อความอยู่เย็นเป็นสุข

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เน้นการค้าเสรีการเงินเสรีนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ไปแย่งชิงทรัพยากรมากขึ้น นำไปสู่การเสียความสมดุลของชีวิต เศรษฐกิจ และธรรมชาติมากขึ้น

ในทางชีววิทยา เซลล์เป็นหน่วยพื้นฐานของชีวิต เซลล์ต้องแลกเปลี่ยนกับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา แต่ไม่ใช้การไหลผ่านอย่างเสรี (free flow) ถ้ามีการไหลผ่านอย่างเสรีมันจะตาย

เซลล์มีกลไกในการคัดเลือกว่าจะให้อะไรเข้าอะไรออกเท่าไร เพื่อดำรงอัตลักษณ์และความสมดุลของตัวเอง เพื่อรักษาชีวิต

สัมพันธภาพระหว่างประเทศอย่างไรจึงจะเป็นไปเพื่อคุณภาพของสรรพสิ่งเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องหนึ่งของความอยู่เย็นเป็นสุข

เรื่องความแห้งแล้ง และน้ำท่วมเป็นเรื่องของการเสียคุณภาพของธรรมชาติ และเป็นเหตุทำลายคุณภาพของชีวิตและเศรษฐกิจ วิธีชีวิตแบบวัตถุนิยม บริโภคนิยมสุดโต่งนำไปสู่การเสียคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสังคมอย่างรุนแรง

ปัญหาเหล่านี้แก้ไขอย่างแยกส่วนเป็นเรื่องๆ จะไม่ได้ผล เช่น มีความยากจนก็ไปแก้ปัญหาความยากจน มีปัญหาความแห้งแล้งก็ไปแก้ปัญหาความแห้งแล้ง มีปัญหาน้ำท่วมก็ไปแก้ปัญหา น้ำท่วม มีปัญหาเรื่องการไม่มีที่ทำกินก็ไปปฏิรูปที่ดิน ฯลฯ ต่างๆ เหล่านี้ไม่เคยได้ผลจริงจัง เพราะทุกเรื่องเชื่อมโยงกัน ต้องแก้ปัญหาแบบบูรณาการเชื่อมโยงพร้อมกันจึงจะนำไปสู่คุณภาพของทั้งหมด

หรือสร้างความปลอดภัย

องค์ประกอบต่างๆ ทางกาย - จิต - สังคม - สิ่งแวดล้อม ที่แสดงในรูปที่ ๔ และกล่าวถึงในที่นี้ไม่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์ แต่พอเป็นตัวอย่างเท่านั้น ว่าระบบที่ซับซ้อนนั้นเป็นอย่างไร และเพื่อให้เข้าใจว่าทำไมองค์ประกอบแต่ละอย่างต้องมีความถูกต้อง มิฉะนั้น จะส่งผลกระทบต่อไปในระบบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ ทำให้เสียคุณภาพและเกิดความวุ่นเป็นสุขไม่ได้

ถ้าทุกอย่างถูกต้องและสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง จะทำให้เกิดคุณภาพ หรือความเป็นปกติ หรือสุขภาพ และความยั่งยืน เพราะอะไรที่สมดุลจะยั่งยืน อาจเรียกว่าเกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อม

การอยู่ร่วมกันอย่างสันติคือศีลธรรม เมื่อมีความถูกต้องทั้งหมดเรียกว่ามีความเป็นธรรม หรือความเป็นธรรมทางสังคม

**ความเป็นธรรมทางสังคมโดยนัยบูรณาการ หมายถึง ความถูกต้องทั้งหมด
ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ทางกฎหมาย ทางสังคม ทางการศึกษา ฯลฯ เป็น
ส่วนย่อยของความถูกต้องเป็นธรรมทั้งหมด**

๒๑

โดยนัยบูรณาการที่เชื่อมโยงทั้งหมดเข้าด้วยกัน จะเห็นได้ว่า คุณภาพ สุขภาพ ความเป็นธรรมทางสังคม ศีลธรรม ความอยู่เย็นเป็นสุข เป็นเรื่องเดียวกัน

ในการคิดแบบแยกส่วนเรามักมองสิ่งต่างๆ ในทางที่แคบ แม้แต่ศีลธรรมเราก็มองแคบๆ แบบแยกส่วน ไม่ได้มองว่าศีลธรรมคือความถูกต้องของ กาย - จิต - สังคม - สิ่งแวดล้อม อย่างบูรณาการตามนัยที่กล่าว ทำให้เรื่องศีลธรรมไม่มีความอลังการและพลังพอ ศีลธรรมหรือความอยู่เย็นเป็นสุขก็เกิดขึ้นไม่ได้

ระบบทั้งหมดซับซ้อนเกินกว่าที่คนทั่วๆ ไปจะเห็นและเข้าใจ แต่ละคนแต่ละองค์กรจึงเห็นและเข้าใจเป็นส่วนๆ แบบตาบอดคลำช้าง และพัฒนาไปแบบแยกส่วน ซึ่งยิ่งทำให้สับสนและเสียคุณภาพมากขึ้น

ตั้งที่ระบบการศึกษาซึ่งควรจะเป็นระบบสร้างสติปัญญาให้เห็นและเข้าใจ ความเป็นทั้งหมดของระบบที่ซับซ้อน และเกิดทักษะในการรักษาคุณภาพ ก็สอนแค่เพียงให้เห็นแคบๆ และเน้นการไปแข่งขันหรือแข่งชิง

การศึกษาจึงไม่สามารถสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขขึ้นได้ หรือกลับตรงข้าม คือสร้างการเสียคุณภาพมากขึ้น

ในการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข เราต้องการการศึกษาที่ทำให้คนเห็นความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง เข้าใจความสำคัญของคุณภาพ และมีทักษะในการรักษาคุณภาพไม่ว่าทำอะไรๆ ความอยู่เย็นเป็นสุขจึงจะเกิดขึ้นได้

จุดมการณ์สูงสุดคือ การอยู่ร่วมกันด้วยสันติ

คุณภาพคือการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ

๒๓

การจะมีความอยู่เย็นเป็นสุขได้จุดมการณ์สูงสุดต้องเป็นการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับสรรพธรรมชาติทั้งหลาย ไม่ใช่กำไรสูงสุด ไม่ใช่การทำเสรีไม่ใช่ระบบตลาด ไม่ใช่ความรู้ ไม่ใช่อำนาจ และไม่ใช่อะไรอื่น ๆ ทั้งหมด ที่ไม่ใช่การอยู่ร่วมกันด้วยสันติ

ตราบใดที่ยังไม่ใช่การอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง มนุษยชาติจะไม่พบกับความอยู่เย็นเป็นสุข จะขัดแย้ง รุนแรง ทำลาย และอยู่ร้อนนอนทุกข์เรื่อยไป

การอยู่ร่วมกันทำให้มีโอกาสรอดชีวิตมากกว่าอยู่เดี่ยวๆ

ปลาจึงอยู่เป็นฝูง นิ่งจึงอยู่เป็นฝูง ทมาโนจึงอยู่เป็นฝูง ฯลฯ

เหยี่ยวเมื่ออายุมาก จะฆ่าฟาง และซื้ออีกเสบ เหมือนคนแก่ ถ้ามันอยู่เดี่ยวๆ มันจะตาย เพราะหาอาหารกินไม่ได้ แต่มันอยู่เป็นฝูงหรือเป็นชุมชน มันจึงอายุยืน แม้มันก็ยังไม่ได้ตาย

มนุษย์ในยุคเป็นคนเผ่าสัตว์ก็อยู่เป็นฝูงหรือเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยกัน

เมื่อเร็วๆ นี้เองในสังคมสมัยใหม่ที่มนุษย์เปลี่ยนวิถีคิดมาเป็นปัจเจกชนนิยมสุดโต่ง ต้องสังเกตรวง
นี้ให้ดีๆ เพราะเป็น จุดเปลี่ยน ของมนุษย์

เปลี่ยนจากวิถีคิดแบบรวมชาติ ที่คิดเชื่อมโยง มาเป็นวิถีคิดแบบแยกส่วน

รวมชาตินั้นเชื่อมโยงกันหมดทั้งจักรวาล ทั้งสิ่งไม่มีชีวิตและสิ่งมีชีวิต ดังคำพูดที่ว่า “สรรพ
สิ่งล้วนเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน” เมื่อมนุษย์อยู่กับรวมชาติก็จึงมีวิถีคิดแบบรวมชาติ คือ
คิดเชื่อมโยง รวมชาติเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และมีกฎเกณฑ์ของตัวเองที่เป็นเหตุเป็นผลที่สุด ท่าน
อาจารย์พุทธทาสให้คำนิยามของธรรมะอย่างมีประโยชน์ยิ่งว่า

๑. ธรรมะคือรวมชาติ
๒. ธรรมะคืออกุศลของรวมชาติ
๓. ธรรมะคือการทำปฏิบัติตามอกุศลของรวมชาติ
๔. ธรรมะคือการทำดีผลดีจากการปฏิบัติตามอกุศลของรวมชาติ

๒๕

รวมชาติเชื่อมโยงและพยายามรักษาคุณภาพเสมอ ถ้าไม่เชื่อมโยงก็มีคุณภาพไม่ได้
ชีวิตที่เชื่อมโยงกันก็คือการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เป็นชุมชน เป็นสังคม การอยู่ร่วมกันไม่
ได้มีแค่ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เท่านั้น แต่ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอีกด้วย เพราะมนุษย์ไม่ได้
ดำรงอยู่ในความว่างเปล่าหรือสูญญากาศ แต่ดำรงอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันไป เช่น ตาม
แหล่งขั้วโลก ตามทะเลทราย ริมภูเขา ริมทะเล ฯลฯ

ไม่ว่าสิ่งแวดล้อมจะเป็นอย่างไร งามมนุษย์ก็ต้องเรียนรู้การมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม
ถ้าวิถีชีวิตสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมก็มีคุณภาพ หรือความเป็นปรกติ หรือสุขภาวะ
แต่ถ้าวิถีชีวิตไม่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมก็เกิดความขัดแย้ง เสียสุข และเกิดทุกข์ภาวะ
วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ

วัฒนธรรมจึงเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกัน ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับสิ่ง
แวดล้อม

มนุษย์ทุกแห่งหนจะค้นพบการบัญญัติกฎกติกาของการอยู่ร่วมกัน เพราะพบว่าการจะมี
ความผาสุกในการอยู่ร่วมกันต้องไม่เบียดเบียนกันและไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

กฎกติกาเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยดีเรียกว่า คีตธรรม

ในวิถีชีวิตร่วมกันมนุษย์จะค้นพบหลักของการอยู่ร่วมกันหรือคีตธรรมโดยอัตโนมัติ

ถ้ามีการอยู่ร่วมกันก็จะมีคีตธรรม

หรืออาจกล่าวว่าการอยู่ร่วมกันด้วยดี หรือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติคือ คีตธรรม

ต่อมาในศาสนาที่บรรดุงูรรมบัญญัติหลักศาสนา ทุกศาสนาสอนว่าชีวิตที่ดีและวิถีชีวิตร่วมกัน
ที่ดีคืออย่างไร ไม่มีศาสนาใดเลยที่สอนให้ไปแข่งขันกันอย่างเสรี แต่สอนเรื่องของการอยู่ร่วมกันทั้งสิ้น
ทุกศาสนาสอนตรงกันใน ๓ เรื่อง คือ ทาน คือ ภาวนา

ทาน คือ การให้ การอยู่ร่วมกันที่ดีต้องมีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตา กรุณา

คือ ไม่เบียดเบียนกัน

ภาวนา การพัฒนาจิตใจสูงยิ่งๆ ขึ้น ยิ่งสูงยิ่งมีความสุข และยิ่งช่วยให้การอยู่ร่วมกันเป็นไป
ด้วยดียิ่งขึ้น

ทั้งวัฒนธรรม คีตธรรม ศาสนาธรรม เป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยดีทั้งนั้น นี้เป็นหลัก
ที่มนุษย์ค้นพบและใช้มาเป็นเวลาช้านาน แม้จะไม่สมบูรณ์

แต่เมื่อมนุษย์มีวิถีคิดแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถสร้างความรู้ที่คม-ชัด-ลึก ความรู้มีแผนผัง
แต่ความรู้นั้นแยกส่วน ต่างจากปัญหาที่เชื่อมโยง

มนุษย์ก็เข้าไปสู่วิถีคิดแบบแยกส่วนมากขึ้นทุกที

การแยกส่วนอย่างหนึ่งคือเสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพส่วนบุคคลไม่เสรีจากกิเลส

คงได้กล่าวแล้วว่า ถ้าอยู่ร่วมกันก็จะมีศีลธรรมโดยอัตโนมัติ เช่นอยู่ร่วมกันในครอบครัวไม่มีใครคิดทำไรชาดทุนหรือโกงกัน หรือในความเป็นชุมชนก็ไม่มีใครคิดโกงใคร

เมื่อนมนุษย์สมัยใหม่นิยมเสรีภาพส่วนบุคคล ก็ไม่มีอะไรจะค้ำจุนศีลธรรม เมื่อพบวิทยาศาสตร์ก็เอาไปสร้างเทคโนโลยีที่มีอำนาจ แล้วใช้อำนาจเช่นฆ่าแย่งชิงผู้คนหมดทั่วโลก เป็นต้น โลกปัจจุบันจึงมาจากพื้นฐานความคิดเรื่อง เก่ง - อำนาจ - เงิน

เปลี่ยนวิถีคิดแบบธรรม(ชาติ)ที่คำนึงถึงความเชื่อมโยงและการอยู่ร่วมกันมาเป็นการคิดแบบแยกส่วนที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง

เมื่อแยกส่วนก็ทำให้เกิดการทำลายการอยู่ร่วมกัน ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำลายวัฒนธรรม ทำลายศีลธรรม ทำลายการใช้ศาสนธรรมเป็นเครื่องดำรงชีวิต วิถีชีวิตปัจจุบันจึงเสียคุณภาพขนาดหนัก เหนื่อย เครียด ขัดแย้ง และรุนแรง หากความสุขที่แท้จริงมีได้

หลักสำคัญของการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข คือ ความร่วมกัน หรือความเป็นปึกแผ่นทางสังคม ที่เรียกว่า สุขภาวะทางสังคม (Social Health) หรือจะเรียกว่า สุขภาวะทางศีลธรรม ก็ได้ เพราะศีลธรรมคือการอยู่ร่วมกันด้วยดีดังกล่าวแล้ว

๒๗

สุขภาวะทางสังคมจะต้องบูรณาการสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิต และสุขภาวะทางสิ่งแวดล้อม (ตามรูปที่ ๓ พระเจดีย์แห่งความอยู่เย็นเป็นสุข)

การอยู่ร่วมกันจะต้องเป็นตัวตั้งของการพัฒนา

ไม่ใช่ตลาด

ไม่ใช่การค้าเสรี

ไม่ใช่ตลาดหุ้น

ไม่ใช่จีดีพี

ถ้าเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้ง จะทำลายการอยู่ร่วมกัน และไม่เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข

การอยู่ร่วมกันอาจจะมีระดับและลักษณะต่างๆ เช่น

- ๑. การอยู่ร่วมกันในครอบครัวครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข
- ๒. การอยู่ร่วมกันในชุมชนชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข
- ๓. การอยู่ร่วมกันเป็นองค์กรองค์กรอยู่เย็นเป็นสุข
- ๔. การอยู่ร่วมกันในเมืองเมืองอยู่เย็นเป็นสุข
- ๕. การอยู่ร่วมกันในสังคมสังคมอยู่เย็นเป็นสุข

เหล่านี้เป็นไปเพื่อความร่วมกันและอยู่เย็นเป็นสุข

การพัฒนาต้องเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันทั้ง ๕ ระดับ และควรระมัดระวังความอยู่เย็นเป็นสุขก็ต้อง
คำนึงถึงความเป็กผ่านของสังคมทุกระดับ

๖.

สดมภ์ ๓ เสาหลักแห่ง

ดุสยธรรม ๓ ประการ

การที่จะมีดุสยภาพต้องมีสดมภ์ ๓ หรือเสาหลักแห่งดุสยธรรม ๓ ประการ (รูปที่ ๖)
สดมภ์ ๓ นี้ถ้าขาดไปอย่างใดอย่างหนึ่งจะกระทบดุสยภาพอย่างรุนแรง หรือดุสยภาพเป็น
ไปไม่ได้ สดมภ์ ๓ ประกอบด้วย

๒๗

- จิตวิวัฒน์
- ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น
- เศรษฐกิจใหม่ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจดุสยนิยม ไม่ใช่เศรษฐกิจเก่าที่เป็นเศรษฐกิจทุนนิยม

๑. จิตเล็ก vs จิตใหญ่

ถ้ามีจิตเล็กเห็นแต่แก่ตัวเอง หมู่พวก เผ่าพันธุ์ ศาสนา จะนำไปสู่การไม่เคารพศักดิ์ศรีและ
คุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้เกิดความเกลียดชัง ความเอาเปรียบ
ความขัดแย้ง ความอยู่ร่วมกันไม่ได้ ความรุนแรง การขาดสันติภาพ การขาดความยุติธรรมในสังคม

ทั้งหมดไปเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ถ้าขาดการพัฒนาจิตเล็กให้เป็นจิตใหญ่ ก็ไม่มีทางที่จะมีสังคมอยู่เย็นเป็นสุข

ขณะนี้วิธีวิธีการที่จะพัฒนาจิตอย่างก้าวกระโดดจากจิตเด็กให้เป็นจิตใหญ่อาจเรียกว่าจิตวิวัฒน์ หรือจิตอภิวินัย ซึ่งทำให้เข้าถึงความจริง ซึ่งมีความเป็นหนึ่งเดียว เป็นอิสระหลุดพ้นจากความบีบ คั้นจากความคับแคบของทัศนะ เกิดความสุขอันประณีต และเกิดความรักต่อเพื่อนมนุษย์และ ธรรมชาติทั้งหมด อันจักเอื้ออำนวยการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงวิธีพัฒนาจิตอันหลากหลาย เพียงแต่กล่าวว่า การอภิวินัยจิต หรือการ ปฏิวัติจิตสำนึก (Consciousness Revolution) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข ฉะนั้น จึงต้องเข้าไปสู่วิถีชีวิตและวิถีการศึกษาทุกชั้นตอน

๓๐

รูปที่ ๖ วงที่ ๒ คือ สดมภ์ ๓ หรือเสาหลักที่ค้ำยันคุณธรรม หรือการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ

๒. การปกครองแบบรวมศูนย์ vs ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

การปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางไม่มีวันสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขได้ เพราะจะขัดแย้งกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้เกิดความรุนแรง

ตั้งใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือในประเทศพม่า หรือในศรีลังกา ไม่มีประเทศไหนเจริญได้โดยไม่กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น

ประเทศสหรัฐอเมริกาก็เป็น "สหรัฐ" ตั้งแต่ตั้งประเทศ ทำให้มันคงเข้มแข็งโดยรวดเร็ว สวิตเซอร์แลนด์เล็กกว่าประเทศไทยมาก แต่แบ่งการปกครองเป็นกว่า ๓๐ แคนตอน เขตมนี้แบ่งเป็นแคว้นต่างๆ

มาเลเซียแบ่งเป็นรัฐ แต่ละรัฐมีสุลต่านและมุขมนตรีของตัวเองด้วยซ้ำ

เราจะต้องทำลายมายาคติว่าประเทศไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้ การกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นไม่ใช่เป็นการแบ่งแยกประเทศ แต่ทำให้ประเทศเข้มแข็งขึ้น ตรงข้ามกับการปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจ

ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งซึ่งจะสามารถจัดการการพัฒนาอย่างบูรณาการสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นได้

การพัฒนาโดยเอากกรมเป็นตัวตั้งบูรณาการไม่ได้ เพราะกรมคือการแยกส่วน แยกเรื่องเป็นเรื่องๆ การพัฒนาแบบแยกส่วนไม่สามารถสร้างคุณภาพได้

การจะเกิดความอยู่เย็นเป็นสุขได้ต้องพัฒนาอย่างบูรณาการพร้อมกันหมดอย่างเชื่อมโยง

การพัฒนาอย่างบูรณาการจะเกิดขึ้นได้ต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง

พื้นที่คือชุมชนและท้องถิ่น

ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งจึงเป็นสคมภ์หนึ่งของการสร้างคุณภาพ

๓. เศรษฐกิจเก่า (ทุนนิยม) vs เศรษฐกิจใหม่ (ดุลยนิยม)

เศรษฐกิจทุนนิยมนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน

ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยและระหว่างประเทศจนและประเทศรวยห่างมากขึ้นเรื่อยๆ ความแตกต่างทางอำนาจระหว่างคนมีน้อยกับคนมีมาก นำไปสู่ความอยุติธรรมทางสังคม และความไม่สามารถรักษาคุณภาพ ทั้งกาย-จิต-สังคม-สิ่งแวดล้อม

เศรษฐกิจทุนนิยมมีอำนาจในการทำลายคุณภาพรุนแรงมาก จำเป็นต้องมีการคิดและพัฒนาเศรษฐกิจใหม่ อันเป็นเศรษฐกิจดุลยนิยม คือเป็นเศรษฐกิจตามหลักคุณธรรมที่ไม่ได้เอาเงินเป็นตัวตั้ง แต่สัมพันธ์อยู่กับความถูกต้องของทุกองค์ประกอบของกาย-จิต-สังคม-สิ่งแวดล้อม (ดูรูปที่ ๔ หน้า ๑๔)

เศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นตัวอย่างของเศรษฐกิจดุลยนิยม หรือการพัฒนาตามหลัก GNH ของพระเจ้ากฤษณะ (ดูตอนที่ ๔) ก็เป็นเศรษฐกิจดุลยนิยม

เศรษฐกิจชุมชนก็เป็นเศรษฐกิจดุลยนิยม เศรษฐกิจมหภาค หากเชื่อมโยงกับจิตวิวัฒน์ และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นก็เป็นเศรษฐกิจดุลยนิยม นั่นคือสังคมทั้ง ๓ อันได้แก่ จิตวิวัฒน์-ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง-เศรษฐกิจใหม่ ต้องเชื่อมโยงกัน

มีภาษาทางพระท่านเรียกว่า “มรรคสามังคี” นั่นคือมรรคแต่ละองค์ไม่ใช่อยู่โดดๆ แยกกัน แต่ต้องรวมเป็นหนึ่งเดียวกัน

คำว่า สามังคี มาจากรากศัพท์ สม+องค

สม แปลว่า เสมอหรือร่วม เช่นในคำว่าสมรส

องค ก็คือ องค์

สามังคีก็คือ “องค์ร่วม” ที่เราชอบพูดกันนั่นแหละ จะต้องพัฒนาทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติของเศรษฐกิจดุลยนิยม

เศรษฐกิจคู่ควบนิยมจะเป็นพลังสามานระบบทั้งหมดเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดคุณภาพหรือความอยู่เย็นเป็นสุข

การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่คือรากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุข รูปธรรมของเศรษฐกิจคู่ควบนิยม

สัมมาชีพ คืออาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้

ตามคำนิยามข้างต้น “สัมมาชีพ” จึงเป็นองค์รวมของเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และน่าจะเป็นปัจจัยและเครื่องวัดความดีได้ดีกว่า เศรษฐกิจที่เอาเงินเป็นตัวตั้งอย่างแยกส่วน และไม่ได้บอกความมีศีลธรรม

มีหลักฐานจากทั้งร่วมสมัยและจากพระไตรปิฎกว่า การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุข ดังนี้

กรณีร่วมสมัย ที่ตำบลยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ย้อนหลังไปเมื่อ ๔๐ ปีก่อน เต็มไปด้วยความชั่วช้าต่างๆ เช่น การพนัน การลักขโมย ยาเสพติด

เมื่อพระหนุ่มองค์หนึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดยกกระบัตร เพื่อนพระได้พยายามห้ามปรามว่าไม่ควรไป เพราะตำบลนี้เต็มไปด้วยความเลวร้ายต่างๆ มีคนพูดว่า แม้ปีศาจจะก็ไม่อยากหันหน้าไปทางยกกระบัตร เพราะมันเลวร้ายจริงๆ

พระหนุ่มองค์นี้ซึ่งต่อมาคือพระครูสาครสังวรกิจ ท่านไม่เชื่อคำห้ามปรามเหล่านั้น เมื่อไปเป็นเจ้าอาวาสวัดยกกระบัตรท่านก็เริ่มโดยสำรวจปัญหา ขอให้สังเกตว่าท่านจบ ป.๔ เท่านั้น แต่วิธีการของท่านใช้การวิจัยหาความรู้และใช้ความรู้ตลอดเวลา ซึ่งต่างจากคนอื่นๆ ไป แม้จบมหาวิทยาลัย ที่ใช้แต่ความเห็นโดยไม่ใช้ความรู้ และทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จ

ท่านพระครูสาครสังวรกิจท่านเริ่มด้วยการสำรวจสังคมตำบลยกกระบัตร นั่นก็คือ การวิจัยให้รู้สภาพปัญหา พบว่าประชาชนที่นั่นยากจนมาก จึงตัดสินใจว่าเราอย่าไปเรียไรเขาเลย เพราะยากจนอยู่แล้ว ต้องช่วยให้เขาหายจน

ท่านก็ศึกษาภูมิประเทศ (วิจัยอีกแล้ว !) ว่าภูมิประเทศอย่างยกกระบัตรเหมาะที่จะทำอะไร โดยเปรียบเทียบกับตำบลที่ภูมิประเทศใกล้เคียงกันว่าเขาทำอะไรแล้วได้ผล ทำอะไรแล้วไม่ได้ผล สรุปว่าเหมาะแก่การปลูกมะพร้าว

เมื่อสรุปดังนั้นตัวท่านเองก็ลงมือศึกษาวิธีปลูกมะพร้าวจนเป็นผู้เชี่ยวชาญและลงมือปลูกที่วัด เมื่อชาวบ้านมาทำบุญที่วัด หลังจากเทศน์เรื่องบุญเรื่องบาปแล้ว ท่านก็เทศน์เรื่องการปลูกมะพร้าว เมื่อเขาไม่สนใจไปสวนมนต์ที่บ้าน สวนมนต์เสร็จท่านก็คุยเรื่องการปลูกมะพร้าว คนทั้งตำบลได้เรียนรู้เรื่องการปลูกมะพร้าว จะเรียกว่าเป็นการปลูกระคน หรือ Education For All ก็ได้ คนทั้งตำบลจึงปลูกมะพร้าว

๓๔

แต่ยังไม่พอ ท่านว่าพันธุ์มะพร้าวธรรมดาให้น้ำตาลเพียง ๑ กระป๋องนมต่อชวง แต่ถ้าเป็นพันธุ์ดีให้น้ำตาลมากกว่า ๑ ลิตร และท่านหาพันธุ์ดีมาให้ชาวบ้าน โดยลงทุนลงแรงเท่ากัน แต่การใช้ความรู้ (เกี่ยวกับพันธุ์มะพร้าว) ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นมาฟรีๆ

ชาวบ้านยกกระบัตรปลูกมะพร้าวหมดทุกครอบครัว ทำน้ำตาลมะพร้าวขาย น้ำตาลของยกกระบัตรมีชื่อว่าหอมอร่อย ชาวบ้านทุกคนมีรายได้ ๒๐๐-๔๐๐ บาทต่อวัน (ในสมัยนั้น)

ปรากฏว่าความชั่วต่างๆ เช่น การพนัน ดักขโมย ยาเสพติด หายไปหมด คนทั้งตำบลอยู่เย็นเป็นสุข เพราะมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่

เรื่องนี้เพิ่งเกิดขึ้นไม่นาน ตัวละครก็ยังคงอยู่ เช่น อดีตพระครูสาครสังวรกิจ ก็ยังอยู่ที่ยกกระบัตร เป็นผู้นำชุมชน ชื่อ อาจารย์ชูน ก่อมัจฉะ สมควรไปเรียนรู้เพื่อเอามาทำนโยบาย

งานของผู้ใหญ่ วิบูลย์ เข็มเฉลิม กิติ และของปราชญ์ชาวบ้านอีกมากมาย และงานที่ นายแพทย์อภิสิทธิ์-แพทย์หญิงทานทิพย์ ช่างจรวงกูร สนับสนุนอยู่ล้วนแบ่งว่ากรรม

สัมมาชีพเต็มพื้นที่ทำให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขจาก พระไตรปิฎก ในพระสุตตันตปิฎก ทิฆมกนิาย
 ฎฎทินคสูตร ความตอนหนึ่งว่า

“[๒๐๖] อุกกรพราหมณ์ เมื่อพระเจ้ามหาวิชิตรราชรับสั่งอย่างนั้นแล้ว พราหมณ์ปุโรหิต
 กราบทูลว่า ธนบทของพระองค์ยังมีเสี้ยนหนาม ยังมีการเบียดเบียนกัน โจรปล้นบ้านก็ตี
 ปล้นนิคมก็ตี ปล้นเมืองก็ตี ทำร้ายในหนทางเปลี่ยวก็ตี ยังปรากฏอยู่ พระองค์จะไปตรวจ
 ภาชีอากร ในเมื่อบ้านเมืองยังมีเสี้ยนหนาม ยังมีการเบียดเบียนกัน ด้วยเหตุที่ยกเสี้ยนนั้น
 จะถึงชื่อว่าทรงกระทำการมิสมควร บางคราวพระองค์จะทรงพระคำรืออย่างนี้ว่า เราจัก
 ปราบปรามเสี้ยนหนามคือโจรด้วยการประหาร ด้วยการจองจำ ด้วยการปรับโทษ ด้วยการ
 คำหมิ่นโทษหรือเนรเทศ อันการปราบปรามด้วยวิธีเช่นนี้ไม่เชื่อว่าเป็นการปราบปรามโดยชอบ
 เพราะว่าโจรบางพวกที่เห็ดจากถูกกำจัดจักยังมีอยู่ ภายหลัง มันก็จักเบียดเบียนบ้านเมือง
 ของพระองค์ แต่ว่าการปราบปรามเสี้ยนหนามคือโจรนั้น จะเชื่อว่าเป็นการปราบโดยชอบ
 เพราะอาศัยวิธีการดังต่อไปนี้

๑. พลเมืองเหล่าใด ในบ้านเมืองของพระองค์ จะมักเขม้นในกตกรรมและโควัชกรรม
 ของพระองค์จงเพิ่มข้าวปลูกและข้าวกินให้แก่พลเมืองเหล่านั้นในโอกาสอันสมควรฯ
 ๒. พลเมืองเหล่าใด ในบ้านเมืองของพระองค์ จะมักเขม้นในพาดินชยกรรมของพระองค์
 จงเพิ่มทุนให้แก่พลเมืองเหล่านั้น ในโอกาสอันสมควรฯ
 ๓. ข้าราชการเหล่าใด ในบ้านเมืองของพระองค์ขยัน ซื่อของพระองค์จงพระราชทานเบี้ย
 เลี้ยงและเงินเดือนแก่ข้าราชการเหล่านั้นในโอกาสอันสมควรฯ
- พลเมืองเหล่านั้นนั้นแหละ จักเป็นผู้ชวนชวายนในการงานของตนๆ จักไม่เบียดเบียน
 บ้านเมืองของพระองค์ อนึ่งกองพระราชทรัพย์มีจำนวนมาก จักเกิดแก่พระองค์ บ้านเมืองก็
 จะตั้งมั่นอยู่ในความเกษม หาเสี้ยนหนามมิได้ ไม่มีการเบียดเบียนกัน พลเมืองจักชื่นชม
 ยินดีต่อกัน ยังบุตรให้พื่อนอยู่บนนอก จักไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่...”

พระสูตรข้างบนอธิบายสภาพความอยู่เย็นเป็นสุขไว้อย่างน่าสนใจ โดยใจความก็คือ เมื่อมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เศรษฐกิจจะดี บ้านเมืองมีความปลอดภัยถึงขั้น “ไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่” ครอบครัวยอมรับกันว่า “บิณฑุตรให้พื่อนอยู่บนอก” ฉะนี้

เศรษฐกิจใหม่หรือเศรษฐกิจคุณุยภาพจึงน่าจะมีรากฐานอยู่ที่การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ ถ้าการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นเป้าหมายจะนำมาซึ่งนโยบายการใช้ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ เทคโนโลยี การสื่อสาร และการศึกษา เป็นต้น

๗.

สัมมาพัฒนา ๘

การพัฒนาอย่างบูรณาการ

ในรูปที่ ๕ และรูปที่ ๖ ได้แสดงวงในสุดและวงที่ ๒ ของการพัฒนาอย่างได้สมดุล วงที่ ๓ คือสัมมาพัฒนา ๘ ประการ อันประกอบด้วย

๑. การศึกษา
๒. ศาสนา
๓. สุขภาพ
๔. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงาน
๕. การสื่อสาร
๖. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๗. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
๘. กฎหมาย

การพัฒนาต่างๆ เหล่านี้ต่างทำแบบแยกส่วน มีวัตถุประสงค์เฉพาะตัว ไม่เป็นไปตามหลักคุณธรรม คือไม่ได้ทำเพื่ออุดมการณ์สูงสุดแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยสันติหรือศีลธรรม ไม่ได้ส่งเสริมสังคม

๓ อันเป็นเสาหลักที่ค้ำคูดุลยธรรม เช่น

การศึกษา ก็เอาวิชาเป็นตัวตั้ง แยกจากวิถีชีวิต เป็นการแยกส่วนไปเฉพาะตัว

ศาสนา ก็สอนเรื่องศีลธรรมแบบแยกส่วน ยังมองไม่เห็นภาพใหญ่ของระบบศีลธรรมใหญ่ในสังคมใหม่อันซับซ้อน

ระบบบริการสาธารณสุข ก็มุ่งรักษาโรค แต่ไม่เห็นภาพรวมของระบบสุขภาพหรือระบบคุณภาพ

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ถ้าทำแบบแยกส่วนจากวิถีชีวิตก็ไม่ได้ผล บางคนจะเอาแต่ป่า แต่ไม่เอาคนก็มี

การสื่อสาร ก็ใช้ไปในการกระตุ้นวัตถุนิยมบริโภคนิยมเป็นส่วนใหญ่ ไม่เป็นไปคามหลักคูดุลยธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ หากการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของสัมมาพัฒนา ๘ และมรรค ๑๒ ดังจะกล่าวต่อไปแล้ว จะมีส่วนสำคัญในการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขมาก

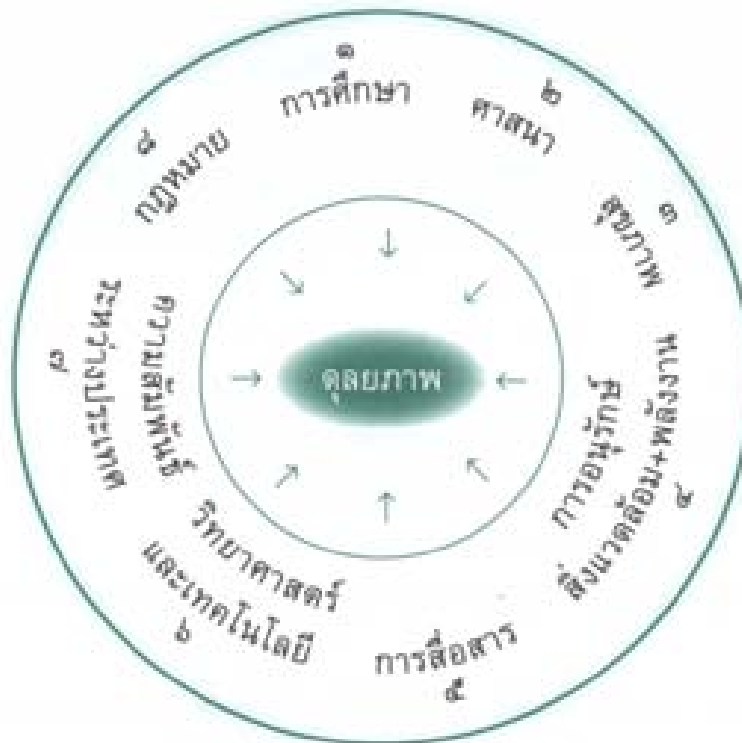
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งควรจะเป็นเครื่องมือที่ทรงพลัง ก็ขาดแผนที่เส้นทางคามหลักคูดุลยธรรม ทำให้เพียงตกเป็นเครื่องมือของระบบเศรษฐกิจเก่าที่ทำลายคุณภาพ ไม่ใช่เศรษฐกิจคูดุลยธรรม ถ้ามีโปรแกรมหรือแบบแผนแห่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข หรือมรรค ๑๒ คามที่จะกล่าวในตอนต่อไป วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเป็นกำลังสำคัญ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ต้องเป็นไปเพื่อคุณภาพของเราเองจึงจะเป็นไปเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข ท่ามกลางความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนทางการค้า การเงิน ที่มีองค์กรต่างๆ หนุนหลัง เช่น IMF ธนาคารโลก องค์กรการค้าโลก และบริษัทข้ามชาติที่ทรงพละานุภาพ เป็นการยากมากที่เราจะมีความสัมพันธ์ตามหลักคูดุลยธรรม ต้องการความรู้ความเข้าใจอย่างเป็นเอกภาพและอุดมการณ์สูงสุดแห่งคุณภาพดังกล่าวมาข้างต้น

กฎหมาย เราใช้กฎหมายแนวคิดสำนักออกสตินของอังกฤษว่ากฎหมายคือเครื่องมือของรัฐ และเมื่อใช้แนวคิดเช่นนั้นในระดะที่การปกครองของเราเป็นการรวมศูนย์อำนาจรัฐ กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือของการให้เสียบสมดุลอย่างหนึ่งด้วย ในสังคมที่สลับซับซ้อนอย่างปัจจุบันกฎหมายจำนวน

มากล้ำสมัย หรือขัดแย้งกับหลักคุณธรรม ถ้าจะมีความอยู่เย็นเป็นสุข มีความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปกฎหมาย ให้กฎหมายเป็นเครื่องมือส่งเสริมคุณภาพ

การพัฒนาทั้ง ๔ เรื่อง ถ้ายังไปแบบแยกส่วนอย่างเดิมจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข อาจเรียกว่าเป็นการพัฒนาที่ผิดทางหรือมีฉันทพัฒนา ต้องการการปรับให้เป็น

รูปที่ ๗ การพัฒนาทั้ง ๔ ต้องเป็นไปอย่างบูรณาการโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างคุณภาพ หรือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติหรือศีลธรรม ทั้งหมุดต้องเป็นไปเพื่อศีลธรรมจึงจะเกิดความอยู่เย็นเป็นสุข หรือสุขภาวะทางศีลธรรม

สัมมาพัฒนา โดยพัฒนาอย่างบูรณาการทั้ง ๘ เรื่อง ตามหลักคุณธรรม คือมี คุณภาพเป็นศูนย์กลาง (รูปที่ ๘)

การที่จะทำให้เรื่องทั้ง ๘ เป็นสัมมาพัฒนานั้นยากมาก เพราะความเคยชินของการคิดแบบแยกส่วน ทำแบบแยกส่วน และระบบการทำงานแบบแยกส่วนที่เอากรมเป็นตัวตั้ง

การเกิดเปลี่ยนแปลงไปสู่สัมมาพัฒนาได้ ต้องการงานทางวิชาการอีกมากในแต่ละเรื่องว่า ถ้าจะปรับเปลี่ยนไปใช้หลักคุณธรรมนั้นคืออย่างไรต้องการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและความมุ่งมั่นร่วมกัน รวมทั้งปรับเปลี่ยนการใช้เครื่องมือวัดการพัฒนาจากจีดีพีไปเป็นจีดีเอช (ดูตอนที่ ๙)

หน้าที่ของกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ก็คือปรับเปลี่ยนการพัฒนาเหล่านี้ให้เป็นสัมมาพัฒนา ตามหลักคุณธรรม พุ่งเป้าที่การอยู่ร่วมกันด้วยสันติ หรือคุณภาพ

มรรค ๑๒

แห่งสังตมออยู่เย็นเป็นสุข

- ที่กล่าวถึง อุดมการณ์สูงสุด ๑ คือ การอยู่ร่วมกันด้วยสันติ
 สดมภ์ ๓ คือ จิตวิวัฒน์-ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง-เศรษฐกิจคุณนิยม
 สัมมาพัฒนา ๘ คือ การศึกษา-ศาสนา-สุขภาพ-การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ
 พลังงาน-การสื่อสาร-วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี-ความ
 สัมพันธ์ระหว่างประเทศ-กฎหมาย

๕๑

ทั้งหมดสังเคราะห์เป็นมรรค ๑๒ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข แสดงเป็นภาพดังในรูปที่ ๘ หน้า ๕๒

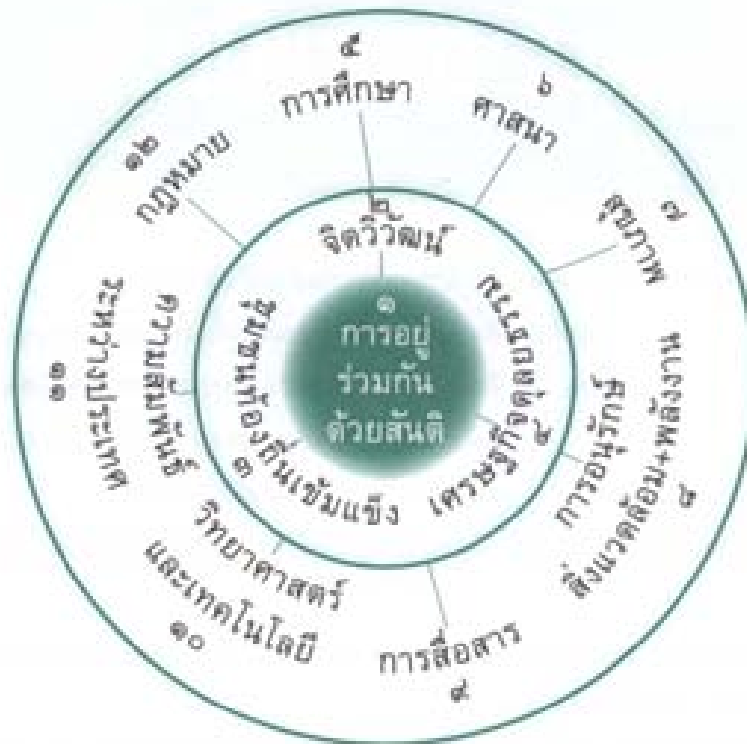
แต่เป็นการพูดถึงมรรค ๑๒ แห่งสังคมอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าจะเกี่ยวข้องกับมรรค ๘ ก็อาจจะถือว่าเป็นรูปธรรมของมรรค ๘ ที่ใช้กับสังคม

เมื่อเกิดมรรคสมัยคิของมรรค ๑๒ จะเกิดคุณภาพของ กาย-จิต-สังคม-สิ่งแวดล้อม คือเกิดความเป็นปรกติหรือสุขภาพะ หรืออยู่เย็นเป็นสุขหรือการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สภาวะคุณภาพนี้อาจเรียกว่า เกิดความเป็นธรรมทางสังคมก็ได้ เพราะเกิดความถูกต้อง

เป็นธรรม อาจเรียกว่าศีลธรรมก็ได้ เพราะ ศีลธรรม คือการอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้องหรืออย่างสันติ
ทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับสรรพธรรมชาติทั้งปวง

- คุณภาพ
- ความอยู่เย็นเป็นสุข
- ความเป็นธรรมทางสังคม

๑๒

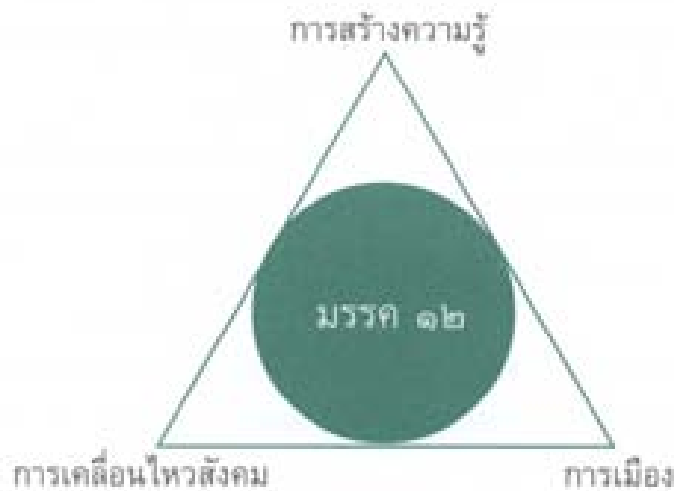
รูปที่ ๔ มรรค ๑๒ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข หรือปมแห่งความอยู่เย็นเป็นสุข หรือโปรแกรมแห่งความอยู่เย็นเป็นสุข

ศีลธรรม

ระบบสุขภาพ

กลายเป็นเรื่องเดียวกัน เป็นภาพใหญ่ เป็นความเป็นทั้งหมด (Wholeness) โหนดละมรรคที่จะเป็นไปตามวิถีคุณธรรมนั้นต้องการความรู้ความเข้าใจอีกมาก การสร้างความรู้ด้วยการวิจัยจึงเป็นเรื่องจำเป็นแล้วก็โยงไปถึงต้องมีระบบการวิจัยที่ดี สังคมต้องเข้ามาเรียนรู้และปฏิบัติที่เรียกว่า “เรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ” (Interactive learning through action) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่จะทำให้เขื่อนสิ่งที่ยาก การเมืองหรืออำนาจรัฐต้องเข้ามาเอื้ออำนวย เช่น แก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ วิธีการงบประมาณ วิธีทำงานของระบบรัฐ ฯลฯ

เมื่อใช้ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ไปเขื่อนมรรค ๑๒ อย่างต่อเนื่อง สิ่งต่างๆ ก็จะไม่เหมือนเดิม คือเกิดการปรับเปลี่ยนไป เช่น การเมืองก็จะไม่เหมือนเดิม ระบบราชการก็จะไม่เหมือนเดิม

รูปที่ ๔ การใช้ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ขับเคลื่อนมรรค ๑๒ ดูรายละเอียดของมรรค ๑๒ ในรูปที่ ๔

ระบบวิจัยก็จะไม่เหมือนเดิม สังคมก็จะไม่เหมือนเดิม เพราะ

ความเป็นทั้งหมดจะมากำหนดส่วนย่อย

นี่เป็นประเด็นสำคัญที่อยากให้สังเกตไว้

เรามักจะคิดถึงส่วนย่อยไปกำหนดทั้งหมด แต่ความจริงไม่ใช่ เช่น แชนชาไปกำหนดความเป็นคนไม่ได้

แต่ความเป็นคน (ที่ออกแบบมาแล้ว) ไปกำหนดว่าให้มีแขนขาอย่างไรอย่างนั้น ฯลฯ

ในทำนองเดียวกัน เราไปหลงติดอยู่กับความคิดว่า การเมืองที่ดีจะมาสร้างความอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งทำให้ลืมเหลวตลอดมา

เพราะการเมืองนั้นเป็นส่วนย่อย

ส่วนความอยู่เย็นเป็นสุขนั้นเป็นทั้งหมด

ความอยู่เย็นเป็นสุขนั้นจะมาทำให้เกิดการเมืองที่ดี

จึงควรส่งเสริมกระบวนการพัฒนาอย่างบูรณาการของมรรคทั้ง ๑๒ ไปสู่ความเป็นทั้งหมด หรือความอยู่เย็นเป็นสุข แล้วจะเกิดการปฏิรูปการเมืองอย่างแท้จริง

หรืออีกนัยหนึ่ง การที่ทุกภาคส่วนมาร่วมกันเคลื่อนไหวให้เกิดสังคมอยู่เย็นเป็นสุขจะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทรรณะ พฤติกรรม องค์กร สถาบัน และสังคม ไปอย่างเป็นพลวัตและโดยยึดโน้มนำ

๓.

ดรรชนี

วัดความอยู่เย็นเป็นสุข

เมื่อเป้าหมายของการพัฒนาคือความอยู่เย็นเป็นสุข

ทฤษฎีวิวัฒนาการพัฒนาที่ต้องเป็นทฤษฎีวิวัดความอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ใช่จีดีพี (GDP = Gross Domestic Product) หรือรายได้ประชาชาติ

เพราะจีดีพีเป็นการวัดแบบแยกส่วน ที่วัดรายได้ที่เป็นเงินค่าใช้จ่ายจีดีพีซ้ำ ๆ และนานเกินไป จะก่อให้เกิดการทำลายส่วนอื่นๆ ที่ไม่ใช่เงินและเกิดการเสื่อมศุลมากขึ้นเรื่อยๆ

ในขณะที่หัวใจ ความดี ศีลธรรม มีความสำคัญต่อความอยู่เย็นเป็นสุข แต่ทุกศตวรรษเหล่านี้ อาจไม่ปรากฏในจีดีพีอย่างที่วัดกัน

จีดีพีสูงจึงไม่ได้บอกความเป็นธรรมทางสังคมหรือศีลธรรมแต่ประการใด

ในขณะที่ความเป็นธรรมทางสังคม และศีลธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญของความอยู่เย็นเป็นสุข

สังคมจึงต้องออกจากกับดักรายของจีดีพี

โดยพยายามสร้างและใช้เครื่องชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข

ที่ประเทศภูฏาน พระเจ้าแผ่นดินประกาศว่าภูฏานจะไม่ใช้จีเอ็นพี (GNP = Gross National Product) แต่จะใช้ GNH (Gross National Happiness) และเกิดกระบวนการ GNH International ที่เคลื่อนไหวสร้างความเข้าใจ และใช้จีเอ็นเอชเป็นเครื่องชี้วัดการพัฒนา

ประเทศไทยมักพูดถึง GDP มากกว่า GNP จึงมีผู้ใช้คำว่า GDH (Gross Domestic Happiness) ได้มีความพยายามกันอยู่บ้างที่จะสร้างเครื่องชี้วัดความสุข

ควรมีการรวบรวมสังเคราะห์สิ่งที่มีผู้ทำไว้แล้วทั้งหมด ให้นำอยู่ในรูปที่ใช้กันได้ ทดลองใช้ดู และทำวิจัยการใช้เพื่อพัฒนาเครื่องชี้วัดความสุขที่ดีขึ้นเรื่อยๆ

ในที่นี้ขอนำเสนอวิธีวัดความอยู่เย็นเป็นสุขใน ๓ รูปแบบ คือ

๑. วัดที่รากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุข
๒. วัดที่ภาววิสัยของความอยู่เย็นเป็นสุข
๓. วัดที่อัตตวิสัยของความอยู่เย็นเป็นสุข

ดังนี้

๑. วัดที่รากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุข

ถ้าเราทราบว่าจะอะไรเป็นรากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุขที่ชัดเจนเราก็วัดที่สภาวะของรากฐานนั้น ซึ่งก็นำจะสะท้อนสภาวะความอยู่เย็นเป็นสุข เช่น ถ้าเราเชื่อว่าการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นรากฐานของความอยู่เย็นเป็นสุข ตามที่กล่าวถึงตอนที่ ๖ เราก็วัดสภาพการมีสัมมาชีพในพื้นที่ เช่น ตำบล อำเภอ จังหวัด ว่ามีมากน้อยเพียงใด แล้วเปรียบเทียบกับผลการวัดความอยู่เย็นเป็นสุขด้วยวิธีอื่นว่าเหมือนหรือแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด ใช้ได้หรือไม่

๒. วัตถุประสงค์วิจัยของความสุขยั่งยืนเป็นสุข

วิเคราะห์ว่าภาวะหรือปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดความสุขยั่งยืนเป็นสุขบ้าง เช่น

- มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตพอเพียง
- ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง
- ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- ความยุติธรรม
- สันติภาพ
- สิ่งแวดล้อมดี
- การมีจิตใจดี มีความเมตตา กรุณา

พยายามวัดปริมาณของปัจจัยเหล่านั้น แล้วรวมกันเป็นเครื่องชี้วัดความสุข ทำการวิจัยเปรียบเทียบกันวิธีอื่น และวิจัยหาเหตุปัจจัยที่น้อยตัวที่สุดที่ส่งผลให้อยู่เป็นสุขได้แม่นยำ การวิจัยเครื่องชี้วัดความสุขควรจะทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้เครื่องชี้วัดที่เหมาะสมสอดคล้อง

๔๗

๓. วัตถุประสงค์วิจัย

โดยการถามความรู้สึกของประชาชนโดยตรงว่า อยู่เป็นเป็นสุขมากน้อยเพียงใด ประชาชนเป็นผู้ได้รับผลของการพัฒนาโดยตรงและความรู้สึกสุขหรือทุกข์ก็เป็นความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

ความรู้สึกอยู่เป็นเป็นสุขหรืออยู่ร้อนนอนทุกข์ของประชาชนเป็นผลมาจาก ความพอกินพอใช้ สุขกายสบายใจ มีความปลอดภัย มีศักดิ์ศรีมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องของตัวเอง เป็นต้น

มีกระแสความคิดที่ว่า การวัดเชิงอัตวิสัยเชื่อถือไม่ได้ แต่ไม่ควรคิดทิ้งไป ควรลองวิจัยเปรียบเทียบกันวิธีอื่นๆ ถ้าใช้ได้ การสำรวจสภาพความสุขยั่งยืนเป็นสุขก็ง่ายขึ้นอีกมาก

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการกล่าวจากความเห็นเท่านั้น ควรมีการทำงานทางวิชาการอย่างจริงจังเพื่อสร้างควรรษนี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข

เมื่อใช้เครื่องชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข วัดผลของการพัฒนาซ้ำๆ ทุกปี พฤติกรรมของสังคมก็จะเปลี่ยนไปสู่การพัฒนาเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขมากขึ้น แทนที่จะวัดกันแต่ที่จีดีพี แล้วก็เข้าไปสู่พฤติกรรมเงินนิยมมากขึ้นๆ ซึ่งไม่สามารถทำให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง

ถ้าอยากได้ความอยู่เย็นเป็นสุข
ก็ต้องใช้เครื่องชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข
ไม่ใช่ต้องการอย่างหนึ่ง แต่ไปใช้เครื่องชี้วัดอีกอย่างหนึ่ง

๑๐.

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์

เมืองไทยแข็งแรง –

เมืองไทยอยู่เย็นเป็นสุข

(Healthy Thailand)

การใช้ยุทธศาสตร์แสงเดเซอร์ แสงเดเซอร์เกิดจากการจูนคลื่นจากแสงที่มีกำลังไม่มาก แต่เมื่อ
จูนคลื่นลำแสงให้เป็นคลื่นเดียวกันเกิดเป็นแสงเดเซอร์ที่มีกำลังมหาศาล

สุขภาพหรือความอยู่เย็นเป็นสุขเป็นองค์รวมหรือเป็นอุดมการณ์สูงสุด จึงควรจูนการพัฒนา
ทุกชนิดเข้ามาสู่จุดเดียวกันที่

เมืองไทยแข็งแรง (Healthy Thailand)

ในฐานะที่รัฐบาลได้ประกาศเรื่องนี้เป็นระเบียบวาระของชาติ จึงถือว่ามีเจตนารมณ์ทางการเมืองสูง เรื่องในชื่ออื่นๆ การชุมนุมรวมกันที่ “เมืองไทยแข็งแรง” อาจใช้เป็นวลีคู่แฝดก็ได้ว่า

เมืองไทยแข็งแรง - เมืองไทยอยู่เย็นเป็นสุข

การปฏิรูประบบสุขภาพ การสร้างเสริมสุขภาพ การสร้างหลักประกันสุขภาพ กระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี การวิจัยระบบสาธารณสุขเศรษฐกิจพอเพียง กระบวนการชุมชนเข้มแข็ง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพลังงาน การพัฒนาจิตหรือจิตวิวัฒน์ นวัตกรรมการเรียนรู้ เครื่องช่วยสมานฉันท์และสันติวิธี ฯลฯ ควรเข้ามามีความมุ่งมั่นร่วมกันที่ “เมืองไทยแข็งแรง-เมืองไทยอยู่เย็นเป็นสุข”

ควรมีกดไกในการทำงาน ๒ กลไกที่เชื่อมโยงกัน คือ

หนึ่ง คณะกรรมการเมืองไทยแข็งแรง เป็นทางการที่รัฐบาลตั้งขึ้น

สอง ภาควิชาส่งเสริมพุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง-เมืองไทยอยู่เย็นเป็นสุข เกิดจากการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจขององค์กรต่างๆ ที่มีความมุ่งมั่นร่วมกันในการส่งเสริมเมืองไทยแข็งแรง-เมืองไทยอยู่เย็นเป็นสุข โดยมีองค์กรที่ทำหน้าที่ประสานงานภาคี

๕๐

เรื่องที่ควรทำร่วมกันอาจมีได้ดังนี้

- (๑) ขับเคลื่อนการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมในเรื่องความอยู่เย็นเป็นสุข ให้ไปรณกรหรือมรรค ๑๒ แห่งความอยู่เย็นเป็นสุขเข้าไปสู่จิตสำนึกของการตั้งประเทศ
- (๒) ขับเคลื่อนกระบวนการนโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี หรือเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุข โดยคำนึงถึงมรรค ๑๒ ที่เป็นองค์รวม
- (๓) ส่งเสริมการพัฒนาอย่างบูรณาการโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ให้เกิดตำบลอยู่เย็นเป็นสุข จังหวัดอยู่เย็นเป็นสุข โดยมีรากฐานอยู่ที่การมีต้นมาชิฟเต็มพื้นที่
- (๔) พัฒนาเครื่องชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งอาจเรียกว่าจิตดีเฮ็ชหรือชื่ออื่นกันแล้วแต่ และ

ส่งเสริมให้มีการใช้จิตีเอชวัดความก้าวหน้าของการพัฒนาซ้ำๆ ทุกปี ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้การพัฒนาไปสู่การพัฒนาเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

- (๕) จัดประชุมสมัชชาสุขภาพจังหวัด และสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ในหัวข้อเมืองไทยอยู่เย็นเป็นสุข เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนะทางนโยบาย ติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งรายงานความก้าวหน้าของการวัดความอยู่เย็นเป็นสุขทุกปี และมีสมัชชาสุขภาพในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง
- (๖) สร้างผู้นำเพื่ออนาคตให้มีมากพอสมควร โดยเป็นผู้มีจิตวิวัฒน์สามารถเข้าใจภาพรวมของสังคมอันเป็นระบบที่ซับซ้อน และมีความสามารถในการจัดการความรู้ เพื่อเป็นกำลังขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อยู่เย็นเป็นสุข ณ จุดต่างๆ

ที่น่าเสนอมาอาจดูยากและห่างไกลจากความเป็นจริง แต่วิกฤตการณ์ปัจจุบันรุนแรงยิ่ง และแก้ไขไม่ได้โดยใช้กระบวนการทรรคนเก่า

๕๑

เราต้องการจิตสำนึกใหม่ กระบวนทรรคนใหม่ ความรู้ใหม่ แผนที่การเดินทางใหม่ เครื่องชี้วัดการพัฒนาใหม่ หรือรวมเรียกว่า ญาณทรรคนะใหม่ในการพัฒนา

การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำโดยใช้ปัญญา่วม (collection wisdom) จะทำให้เราฝ่าความยากไปสู่การสร้างประเทศไทยที่อยู่เย็นเป็นสุขได้

ขอให้คนไทยประสบความสำเร็จ

ยิ่งพัฒนายิ่งอยู่ร่อนนอนทุกซีกกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

นำกลวิธี:คลิกโปรแกรมพีด

ท้วงสุขแต่ไปคลิกโปรแกรมทุกซีก

ถ้าเราสามารถสร้างโปรแกรมอยู่เย็นเป็นสุข

คลิกโปรแกรมอยู่เย็นเป็นสุขดูทุกวัน

ทำตามโปรแกรมอยู่เย็นเป็นสุข

ใช้ธรรมชาติวัดความอยู่เย็นเป็นสุข

เราน่าจะอยู่เย็นเป็นสุขเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ประเจตวิ:สุ

ISBN 974-13093-8-3

9 789749 130938